

Möte 3

KÄRNVAPEN

Från första stund, alltså från grundandet av Alliansen den 4 april 1949, har Nato varit medvetet om att kärnvapen är till för att användas. I Natos första strategidokument står det att alliansen ska ”försäkra sig om förmågan att genomföra strategiska bombningar snabbt med alla möjliga medel och med alla typer av vapen, utan undantag”. Det betyder att en sovjetisk attack skulle kunna besvaras med kärnvapen.

Bakgrunden var att Sovjetunionen efter andra världskriget ansågs överlägset Nato-länderna när det gällde konventionella vapen. För Nato sågs därför kärnvapen som en säkerhetsgaranti. Samtidigt var atombombens destruktiva kraft så våldsam att nyttoberäkningar i samband med krigföring blev absurda. Att använda kärnvapen kan hota staternas fortsatta existens.

”Om Natos meriter ska lyftas fram först är det 70-åriga uppskjutandet av förintelsen det viktigaste.”

Johannes Gullestad Rø

Möjligheten till förintelse, eller ömsesidig förintelse, präglade förhållandet mellan Nato och Sovjetunionen under hela det kalla kriget. Från mitten av 1950-talet och framåt hade båda sidor en så stor arsenal av kärnvapen att de kunde hämnas mot en kärnvapenattack. Tillståndet kallades Mutually Assured Destruction, passande förkortat MAD. Priset för att gå ut i krig ansågs vara för högt. Storbritanniens utrikesminister **Harold Macmillan** sa 1955 att krig var ett ”absurt alternativ”.

Kärnvapenkrig är fortfarande en möjlighet

Enligt en amerikansk självhjälpsbok från 1950 var möjligheten av ett kärnvapenkrig dock inte utesluten. Natos strategiska och operativa planering visar att kärnvapenkrig var ett aktuellt politiskt instrument. Möjligheten till ett kärnvapenangrepp ingick i de strategiska bedömningarna.

1962 hade USA planer på en attack som skulle involvera 3 423 kärnvapen, med en beräknad dödssiffra på 300 miljoner människor! Fram till 1990-talet satt försvarsexperter i USA och reflekterade över kärnvapenkrig som ett politiskt instrument. USA planerade att döda 300-600 miljoner människor i kärnvapenkrig

Det kalla kriget och Koreakriget fick försvarsbudgetarna att öka kraftigt. 1953 spenderade USA 17,8 procent av BNP på militären. 1960 producerade landet 600 kärnvapen i månaden. Natos doktrin om ”massiv respons” innebar att kärnvapen skulle spela en avgörande roll i ett eventuellt krig. Vid minsta tecken på utmaning skulle Nato ge igen med oöverträffad destruktiv kraft.

Kärnvapen i Västeuropa

Att Nato planerade att med kärnvapen hämnas med en liten kärnvapenattack, när detta troligen skulle innebära en liknande motattack, skapade ett trovärdighetsproblem. Under hela 1950-talet stod det klart att sovjetiska missiler kunde nå stora amerikanska städer. Detta innebar att den amerikanske presidenten var tvungen att offra miljontals amerikaners liv för en liten kränkning av Västeuropas territorium. Detta skapade alltså ett trovärdighetsproblem.

1957 upprättades arrangemang där kärnvapen integrerades i allierade styrkor, det vill säga amerikanska kärnvapen placerades ut i Nato-länder i Europa.

Flexibelt svar

Mot slutet av 1950-talet uppstod dock ett behov av större operativ flexibilitet, avskräckningen skulle framstå som mer trovärdig om vedergällningen för en eventuell sovjetisk attack stod i proportion till attackens karaktär.

Enkelt uttryckt innebar detta att möjligheten att snubbla in i ett kärnvapenkrig verkade mer trovärdig än att Nato skulle gå in i det med öppna ögon! Hur som helst minskade risken för ett fullskaligt kärnvapenkrig. Alternativet att Nato skulle använda kärnvapen först övergavs inte, men den exakta tidpunkten när tröskeln för användning av kärnvapen överskreds specificerades inte närmare.

Om doktrinen om flexibelt svar skulle vara trovärdig, innebar det att Natoländernas konventionella styrkor måste rustas upp. Under hela 1970-talet ledde USA en enorm satsning på konventionell militärteknologi. Framsteg inom satellit- och robotteknik ledde till utvecklingen av konventionella precisionsvapen.

Pentagons nya kärnvapenstrategi

Istället för att förbjuda och förstöra kärnvapen, planerar man tvärtom för att göra kärnvapen användbara – ja, Nato arbetar för att modernisera kärnvapenarsenalen, så att kärnvapen lättare kan integreras med konventionella vapen.

I dokumentet "*Nuclear Posture Review*" från det amerikanska försvarsdepartementet står det (s. 4):

”USA kommer att upprätthålla och ersätta sin kärnfysiska kapacitet, modernisera NC3 (dvs kärnvapenledning, kontroll och kommunikationer), och stärka integrationen av nukleär och icke-nukleär militär planering...USA vill koordinera integrationsaktiviteter med allierade som står inför kärnvapenhot och undersöka möjligheterna för att ytterligare fördela bördorna för det nukleära avskräckningsuppdraget mellan de allierade.”

F-35-stridsflygplanen, som Stortinget enhälligt har köpt in, är utformade för att kunna bära kärnvapen och de spelar en viktig roll i moderniseringen av det amerikanska kärnvapenprogrammet. Att vi kommer att betala uppskattningsvis 268,1 miljarder i 2017 års penningvärde (källa: regjeringen.no) för hela stridsflygprogrammet är priset för den fördelning av bördan, som amerikanerna kräver av oss.

I dokumentet (s. 8) står det om F-35-flygplanen:

”Vi har åtagit oss att uppgradera DCA (dual capable aircraft) med kärnvapenkapabla F-35-flygplan. Vi kommer att samarbeta med Nato för att säkerställa – och vid behov förbättra – beredskapen, överlevnadsförmågan och operativa effektiviteten hos DCA stationerade i Europa.”

Köpet av de 52 F-35 stridsflygplanen följdes av etableringen och nyligen genomförd utvidgning av amerikanska militärbaser i Norge. Nu bygger amerikanerna en ny spionradar i Vardø. Globus-systemet skickar data direkt till U.S.A. Strategic Command, som ansvarar för användningen av kärnvapen.

Aldrig förr har Norge i en sådan grad låtit sig (miss)brukas i den amerikanska kärnvapenstrategin.

Terje Alnes Ur artikeln *Natos självmordspakt med kärnvapen*, 10 juni, 2022.
<https://www.globalpolitics.se/natos-sjalvmordspakt-med-karnvapen/>

Följ folkets vilja om kärnvapen

Ska Sveriges regering lyssna mer på USA:s försvarsminister än på svenska folket?

Det är den fråga som måste ställas efter studier av bakgrunden till att regeringen fortfarande inte har signerat den FN-konvention om kärnvapenförbud, TPNW, som den själv varit med om att lansera.

Sveriges dåvarande utrikesminister **Margot Wallström** argumenterade engagerat i SvD den 25 augusti 2017 för den konvention som Sverige någon månad dessförinnan tillsammans med 121 andra FN-medlemmar röstat för att påbörja en förhandling om: "Historien visar att det inte finns någon annan väg att gå."

Margot Wallström pekade också på att ickespridningsavtalet NPT hade misslyckats:

"I ett historiskt bokslut över NPT ska samtidigt noteras misslyckandena i att ytterligare kärnvapenstater har tillkommit. Tyvärr ser vi därtill hur många av de ursprungliga kärnvapenstaterna nu moderniserar sina arsenaler på ett sätt som strider mot NPT-avtalets grundläggande syfte om långsiktig nedrustning.

Det är mot den här bakgrunden som ett stöd vuxit fram för ett totalförbud av kärnvapen."

Margot Wallström fortsätter sin argumentering med bl.a.:

"Att Sverige gav sitt stöd till konventionen vid omröstningen är helt i linje med vår nedrustningspolitik som del av en bredare säkerhetspolitik."

Och vidare:

”Det är också viktigt att påpeka att vi gör våra säkerhets- och utrikespolitiska bedömningar som ett alliansfritt land med egna avvägningar och vägval.”

Trots detta klara ställningstagande för konventionen framhåller hon att regeringen ska genomföra en grundlig analys av konventionens konsekvenser innan ett undertecknande kan bli aktuellt. Redan nu kan man ana att det finns motstridiga intressen i den svenska regeringen.

Bara 5 dagar senare rapporterar SvD att Sveriges försvarsminister **Peter Hultqvist** fått ett hemligstämplat brev från sin USA-kollega, den pensionerade generalen **James Mattis**. I brevet varnar Mattis för att ett svenskt-amerikanskt samarbete på försvarsområdet försvåras om regeringen signerar konventionen.

En grundläggande fredsfråga går därmed över från den civila sfären till den militära. Det stärks av att kärnvapenländerna Storbritannien och Frankrike samt Tyskland i Nato framfört liknande varningar som USA.

Den 26 september 2017 spår **Birger Schlaug** i en ledare i *Dagens ETC*:

”Peter Hultqvists senaste triumf är att den regering som varit aktiv för att få fram en FN-resolution om kärnvapenförbud plötsligt kovänder och via en utredning avser att ta beslut om att inte ratificera det man själva arbetat fram. Frågan var i utrikesministerns ägo ända tills Peter Hultqvist stabilt ställde sig i strålkastarljuset med trygg röst, vänligt trumpen uppsyn och stabilt kroppsspråk. Temat var att vi inte älskar kärnvapen men lite kärnvapen får vi allt tåla om vi ska kunna skydda oss mot ryssen.”

Den 25 oktober 2017 presenterar TT resultatet av en SIFO-undersökning beställd av Olof Palme Internationella Center. Den visar att 86 % av svenska folket vill att regeringen skriver under FN:s kärnvapenförbud. Endast 8 % är emot.

I december 2019 redovisas en ny SIFO-undersökning beställd av Palmecentret. Enligt denna vill 78 % av svenskarna att Sverige skriver under FN-konventionen. Den visar också att stödet ligger över 73 % hos alla partiers sympatisörer.

Ambassadör **Lars-Erik Lundin** överlämnar den 18 januari 2019 sin utredning om konsekvenserna av ett eventuellt svenskt tillträde till konventionen om förbud mot kärnvapen (TPNW). Lundin föreslår att Sverige inte tillträder. Utredningen sänds ut på remiss i tre månader.

Remissyttranden har inhämtats dels från (militära) försvarsorganisationer och dels från fredsrorelsen i bred bemärkelse. Dessutom har ett fyrtiotal fredsorganisationer lämnat synpunkter på eget bevåg. Alla försvars-organisationer har hittat stora brister i TPNW och tillstyrker Lundins förslag. Alla fredsorganisationer har hittat stora brister i Lundins utredning och nästan alla vill att Sverige tillträder TPNW.

Den 23 juli 2019 skriver **Ingela Mårtensson**, Kvinnor för fred:

”Utrikesminister Margot Wallström har nu deklarerat att regeringen inte kommer att underteckna FN-konventionen om förbud mot kärnvapen. Därmed bröts en svensk tradition att aktivt verka mot kärnvapen – det största hotet mot mänsklighetens överlevnad.

Det är uppenbart att det är försvarsminister Peter Hultqvists linje i regeringen som har segrat. När USA:s försvarsminister James Mattis i brev till svenska regeringen hotade att om Sverige avsåg att skriva under konventionen så skulle det få konsekvenser för vårt internationella militära samarbete – underförstått Nato och USA. Genast gick Hultqvist ut och sa att vi aldrig

skulle riskera våra militära samarbeten. Därefter tillsattes en utredare som bekräftade denna inställning.

Vad är det som driver Peter Hultqvist till denna totalt förändrade svenska säkerhetspolitik, som knappast leder till större säkerhet och som inte har stöd hos det svenska folket?”

Striden mellan utrikesministern och försvarsministern slutar med Margot Wallströms avgång 9 september 2019. Hon anför familjeskäl men få tror att det är hela sanningen. Hon har helt enkelt förlorat mot de krigiska inom regeringen som också fått understöd av USA och Nato.

Ur artikel i *Dagens Arena* 5 augusti 2021 av Arbetsgruppen Kärnvapenförbud. Nu! **Jan Strömdahl, Staffan Ekbohm, Eva Jonsson, Jonas Ohlsson, Anders Romelsjö, Karin Utas Carlsson, Anders Åsman.**

<https://www.dagensarena.se/opinion/folj-folkets-vilja-om-karnvapen/>

LÄSTIPS:

Stockholmsappellen

<https://sv.wikipedia.org/wiki/Stockholmsappellen>

Natomedlemskap: Sverige måste verka för kärnvapenfri värld. Vendela Englund och Gösta Alfvén, från Svenska Läkare mot Kärnvapen i Dagens Arena 22 maj, 2022.

<https://www.dagensarena.se/opinion/natomedlemskap-sverige-maste-verka-karnvapenfri-varld/>

DISKUTERA:

- Vilken betydelse har kärnvapen idag som medel för hot, för avskräckning och för försvar mot angrepp?
- Är motiven för att ha dessa vapen olika för olika kärnvapenmakter?
- Har kärnvapen ”bidragit till att uppskjuta förintelsen”?
- Vilka krafter i Sverige har verkat för kärnvapen och vilka har arbetat mot dem?
- Finns det ett samband mellan kampen mot kärnvapen och miljöfrågan? I så fall, på vilket sätt?